

Moj Bog me voli i kad mi šalje ružice sa trnjem

Predrag Belić*

/Duhovna *causerieja* u Karmelu Brezovice

dne 18. listopada 1996. 14–14.45 h/

Predrage u Kristu Sestre, za početak ovoga našeg duhovnog razgovora ja bih ponovio liturgijsku *kolektu* današnjega blagdana: »Bože, svetog si Luku izabrao da propovijedanjem i spisima objavi *otajstvo tvoje ljubavi prema siromasima*, daj da kršćani, koji se Tvojim imenom diče, ostanu jedno srce i jedna duša i svi narodi svijeta vide tvoje spasenje, Po Gospodinu...«

Zgodan uvod u temu, o kojoj bih htio da govorim u ovom neću reći predavanju niti pobudnici–*exorti*, nego u književnoj vrsti koju bismo mogli nazvati francuskom riječju *causerie* ili sa Fra Andrijom Kačićem Miošićem *Razgovor ugodni...* (da li će baš biti ugodni, to možete samo Vi na kraju reći), ili grčki *homilia*, ali u prvotnom značenju izraza = razgovaranje, koje u staroj kršćanskoj književnosti dobiva poseban smisao, tj. komentatorsko i prijateljsko (pod biskupovim vodstvom) razgovaranje o nekim, upravo pročitanim dijelovima Sv. Pisma.

U posljednjih 10 godina bio sam ovdje u Brezovičkom Karmelu tri puta: a) 1986. propovijedao sam narodu Božjem na Gospu Karmelsku o škapularu na primjeru francuskog političara i eksbiskupa Talleyranda; b) 1993. kad sam Vam na sv. Dimitrija 26. X. držao koseriju o idealu mučeništva u Crkvi i u pojedinim dušama. Tom sam zgodom, zapravo nešto kasnije, dobio poziv odovuda (ne sjećam se o kojoj se sestri radilo, ali svakako, predmnijevam, s blagoslovom č. m. / tadašnje/ priorice). Evo prohujale su tri godine — dvije posljednje ratne i prva poratna — kad sam odlučio da se ipak odazovem, a to je sada. c) Sada još jedan poseban razlog: star sam i sve stariji — ne znam kad ću umrijeti. Skoro? To može značiti za koji dan ili mjesec, a možda i više godina, ali što dalje, to sam slabiji, ne samo fizičkim zdravljem, nego i duhovnim: zaboravljam — strašno zaboravljam

* P. Predrag Belić SJ (1919.–2003.) povjesničar, liturgičar, ekumenist, pisac i dugogodišnji profesor na Filozofsko–teološkom institutu Družbe Isusove u Zagrebu održao je ovo predavanje kao duhovni nagovor sestrama karmelićankama u Karmelu Brezovici 18. listopada 1996. godine. Nešto kasnije, 26. studenoga 1996. godine, rukopis istoga predavanja p. Belić predao je uredništvu *Obnovljenoga Života* sa zamolbom da ga se objavi posthumno ili o njegovoj osamdesetoj godini života (1999.), ako bude do tada živ. Njegova zamolba nalazi se na poleđini razglednice koja i sama ima prekrasan tekst. Presliku autorove zamolbe zajedno s tekstom izabrane razglednice donosimo u cijelosti na kraju ovog članka. Uredništvo.

pa doista ne znam da li ću još dugo biti sposoban da sastavim nešto pametno?! Istina, još predajem na FTI: zapravo poslije 70–e ne bih kao „penzioner“ ni smio predavati, samo bih mogao voditi (i stvarno vodim) seminarske vježbe. A htio bih, da pokažem barem mali znak zahvalnosti Brezovičkom Karmelu, kome toliko dugujem: ponajprije za onih šest — nezaboravnih, tihih, radinih i blagoslovenih — mjeseci od Božića 1969. do polovine lipnja 1970, kad sam ovdje spremao i najvećim dijelom spremio svoju doktorsku disertaciju; a onda ne manje valja mi se praktički zahvaliti — točnije: pokušati zahvaliti — i za stalnu duhovnu pomoć svojoj svećeničko–redovničkoj egzistenciji i apostolatu koju stalno godinama odovuda primam...

Homilia — causerie: možete dakle i Vi sudjelovati: ili za vrijeme moga govora možete odmah pitati ako što nije jasno, ili pod kraj, recimo posljednjih petnaestak minuta.

A o čemu, napokon, da danas razgovaramo? — O jednom Božjem svojstvu: ne toliko, kako bi teolozi rekli, o Bogu u sebi, nego o Bogu prema nama. To je upravo izraženo u *kolekti sv. Luke*, koju sam na početku našeg razgovora citirao. Božja ljubav prema nama siromasima, ili drugim riječima Božja dobrota u vidu njegove očinske Providnosti. Neki lingvisti vide podrijetlo slavenske riječi Bog u praindijskoj Bagas, otkuda dolazi i bogat. Doista, Bog je bogat svakim dobrom, a mi smo siromasi u svakom pogledu. Sve, ama baš sve što posjedujemo, sve to dolazi od Boga: u naravnom pogledu prelaz iz ništavila u opstojnost i bezbrojni darovi na tijelu i duši, a u natprirodnom pogledu Milost bogodjetinjstva, odnosno poslije grijeha, milosno oproštenje–opravdanje. Bog je dobar, nema principa zla — „Zlaboga“, kako su učili dualistički sistemi parsizma, kasnije maniheizma i drugih sličnih sustava! Zato Biblija od samog početka naglašuje — protiv dualizma — to bitno Božje svojstvo: *Bog je dobar!* Značajan je izvještaj o stvaranju: »Kopno prozva Bog zemlja, a skupljene vode more. I vidje Bog da je dobro« (Post 1,10). I taj se *refrain* »I vidje Bog da je dobro« ponavlja poslije svakog daljnijeg izvještaja o stvaranju biljnog i životinjskog svijeta, što više i »svjetlila nebeskih« (Post 1, 12, 18, 21, 25). I pošto je stvorio čovjeka — »muško i žensko stvori ih« — i povjerio im upravu nad svim vidljivim stvorovima, Biblija sintetički posljednji put zaključuje: »I vidje Bog sve što je učinio, *I bijaše dobro*« (Post 31). A sve je to bilo dobro, jer potječe od dobra počela, dobrog Boga–Stvoritelja. Dobrotu Božju prema stvorenju — napose prema izabranom narodu — ponavlja Biblija na svakoj stranici. Posebno je to očito u psalmima sa pripjevom: »Jer je / Bog/ dobar, jer je vječno milosrđe njegovo« — ili kako neki prevode — »jer je vječna ljubav njegova« (v. npr. Pss. 105–107).

Pa ipak nam povijest ljudske misli svjedoči da se pred nekoliko stoljeća javlja najprije sumnja, a onda čak i samo izričito i sustavno poricanje te dobrote. Takav svjetonazor, podrijetlom iz Engleske XVIII. st., zove se *deizam* (od latinskoga Deus = Bog) te uči ukratko da doduše postoji Bog Stvoritelj, ali da ne postoji njegova Providnost! Stvorio je svijet, ali se za nj ništa ne brine. Ja sam se znao u školi i katekhičkim propovijedima služiti malo vulgarnom prisposobom, ali zato, mislim, vrlo jasnom. To vam je tako kao kad mladić „ide s djevojkom“ ili

se s njome „zabavlja“ pa dijete kao plod te veze dolazi na svijet. No tada se otac pokazuje u svoj svojoj ćudorednoj izopačenosti: on prekida svaku vezu, odriče se i majke i djeteta, namjesto da se vjenča ili bar stane plaćati alimentaciju prema pravilu starih moralista: *Aut duc, aut dota!* Svi poštteni osuđuju njegov postupak, ali su, dakako, najbolnije (prema narodnoj pjesmi) one „kletve djevojačke“. A onakvi nezakoniti očevi — tipovi, tipine, tipinetine, tipinetinurine — ostaju bezočno na zemlji kao da nije ništa bilo i čovjek bi rekao da je takvih tipina sve više... Ne bih vam za sigurno znao reći kako je došlo do deizma, ali mislim da se on pojavljuje u doba kada, po jednoj strani, slabi vjera u natprirodno, a po drugoj, predstavnici Crkve svojim negativnim vladanjem i nezauzimanjem da svijet bude po Kristu pravedniji i bolji samo još utvrđuju sumnjače. Da postoji Božja Providnost — i to upravo očinska Providnost — uči protivni sustav koji je dobio ime *teizam* (od grčkoga Theos = Bog). Dok se deisti pozivaju na zlo u svijetu da dokažu nezainteresiranost Božju za stvoreni svijet (u najnovija se vremena pozivlju čak na izvjesnu „smrt“ Boga = „Bog je mrtav“), dotle teisti upravo na patnji, na osmišljenoj i pozitivno plodnoj patnji, a najviše na Razapetome pokazuju i dokazuju, kako nas Bog neizmerno voli. Nije li sv. Pavao napisao Rimljanima ove prekrasne dokaze za teizam: »Ako je Bog za nas, tko će protiv nas? Ta on ni svog Sina nije poštedio, nego ga je za sve nas predao! Kako nam onda s njime neće sve darovati?« (Rim 8,31b–32).

Neki su nazvali deizam prikrivenim ateizmom, ne u tome smislu da bi poricao Boga i njegovu opstojnost, nego u smislu da praktički vodi k ateizmu. Jer ako se Bog ne brine za svijet, ako mu je svejedno što toliki i nevini pate, onda je besmisleno — tako umuju — moliti. A tko nikada ne moli, taj će brzo izgubiti svaku vjeru u Boga, pa makar samo i deističkoga!

Deizam se posebno okomljuje na Utjelovljenje Božjega Sina, njegovu spasiteljsku smrt i naročito na ustanovu Crkve. Kad se jedan od glavnih ideoloških pripravljača Francuske revolucije — Voltaire — vratio iz Engleske, gdje je skroz upio ideje deizma, onda je stao svojim zanimljivim spisima — npr. romanom *Candide* — promicati onu kužnu ideologiju i rugati se plemenitom filozofu Leibnitzu, koji je bio teist, no pretjerao tvrdnjom da je Bog stvorio najbolji svijet. Leibnitz je čak napisao esej o „obrani Boga“. Iako Nijemac, ipak je prema modi vremena pisao francuski, ali je za „obranu Boga“ skovao grčki izraz Teodiceja (doslovno: opravdanje Boga). Naprotiv, Voltaire je ne samo pisao protiv Crkve — tog oblika Providnosti — nego je čitatelje čak harangirao: *Ecrasez l'Infame!* (tj. Uništite ili zgazite Besramnicu!) Narodu je ostavljen samo Bog Stvoritelj u nekim olimpskim nadvisinama, a zemlju su imali „pametnije“ i „poštenije“ urediti samo „prosvijetljeni“ ljudi. Pod utjecajem svojih deističkih učitelja u Pragu, gdje je kao progonom kažnjeni hrvatski student bio proveo nekoliko godina, naš je političar i pučki tribun Stjepan Radić znao kasnije učiti: „Vjerujem Bogu, ali ne popu!“ Još dugo poslije Velike francuske revolucije deizam je kočio francuske propovjednike da pred inteligencijom ne govore o Kristu, a još manje o Crkvi: mogli su to samo o Bogu, odnosno revolucionarnom terminologijom, o Vrhovnom Biću i sl.

Kad se napokon 1839, poslije dvogodišnjeg i taktičkog „preodgajanja“ svojih slušatelja, znameniti *conferencier* u Notre Dame O. G. X. L. de Ravignan usudio progovoriti i o Isusu Kristu, onda je njegov vrhovni starješina u Rimu, isusovački general O. Jaan Roothaan mogao na tu propovjednikovu vijest samo iz svega srca radosno zaključiti: *Deo gratias!*

Zato je onda kao i danas i u sva vremena silno važno misliti, sebe i druge uvjeravati u dobrotu Providnosnog Oca, Boga. Sa psalmistom sve svjesnije i radosnije ponavljati: *Jadū*, tj. znajte — priznajte — hvalite Gospoda, jer je dobar, jer je vječna ljubav njegova!

Koje su zapreke da ne znamo, da ne priznajemo, da ne hvalimo dobrotu Božju? Barem dvije posljedice istočnoga grijeha, tj. naša oholost i naša nekočena sjetilnost. *Prvo*: Naša oholost. U svakog čovjeka leži prirodna sklonost da se istakne, da zauzme vodeće mjesto, da mu se ljudi dive, priznaju ga, hvale ga. God. 1941. ljeti pitao sam u Sarajevu našeg već davno pokojnog povjesničara o. Miroslava Vanina, da li bar katkada ima treme prije svojih propovijedi. Odgovor je bio kratak, odrešit i zato iskren, iz uvjerenja: »Uvijek!« Kad smo se mi mladi skolastici čudili, protumačio je: »Oholost se boji sramote!« Pater je tada brojao 62. godinu. Ali nije to tako samo kod odraslih ljudi, koji su u svom životu bili ugledni, nego i kod mladića i kod djece, i kod sasvim male djece. Evo da vam pripovjedim dražesnu uspomenu iz treće godine svog života — 1922. U moje rodno Đakovo došlo je dosta ruskih emigranata iz Oktobarske revolucije. Kao svuda po svijetu, pomagalo se bijednima, kako se znalo i moglo. Psihološki je daleko bolje zaposliti izbjeglicu i onda ga nagraditi možda i više nego što zaslužuje, negoli jednostavno davati milostinju. Ovo naime zadaje posebnu bol patniku: „Prosjak sam, ne zaslužujem ništa.“ Tako je moj pokojni otac zaposlio jednu gospodu Ruskinju da svoju stariju sestru i dva starija brata poučava u francuskom jeziku. Ja sam kao trogodišnjak osjećao zavist prema starijima, krivo mi je bilo što mene smatraju još nesposobnim za strani jezik. No doskora se na djelu pokazala moja povrijeđena samosvijest, da i ja nešto mogu. Ušao sam u salon, kleknuo na perzijaner, prignuo se, s dvjema se rukama također podbočio, ali i digao desnu nogu i ponosno viknuo: »Bonžur, gleđi mene!« Ja sam mislio da se dama zove Bonžur, jer su je moji stariji uvijek pozdravljali: »Bonjour, madame!« Razumije se, svi u grohot, a ja se zbunih i ne mogoh shvatiti da moja ekshibicija dobiva tako neshvatljivu „pohvalu“... Dakle pouka: uvijek, od najmladega djetinjstva do najstarije starosti, čovjek je ohol ili barem tašt: hoće se pokazati, vrijediti, hoće biti važan, ugledan, priznat. »Pokaži se svijetu«, govorila je Isusu njegova rodbina (+ p. magister Kozelj citirao nam je tu rečenicu često, ali na latinskom: *Manifesta te mundo!* Mi smo je stoga dobro zapamtili, no rekao bih više teoretski negoli praktički.

Drugo, jaki razlog zašto ljudi ne priznaju Providnosti Božje dobrote prema čovjeku jest naša senzualnost, neumrtvenost, razmaženost, ukorijenjeni *njet* na svaku žrtvu, na svaki pa i najmanji oblik križa. Kao razmaženo derle čovjek se pred svakim križem i križićem mršti, žalosti i buni, a možda i očajnički plače, i nikako da shvati da nas Bog uvijek, pa i onda kada njegov zakon ili njegova volja u određenim časovima traže žrtvu, ipak voli. U jednoj sam obitelji doživio da se jedan njezin član

smrtno razbolio. A bio je to doista izvanredno plemenit i nesebičan kršćanin. Jedan drugi član te iste obitelji, pravilnije svojte ili tazbine, tada izreče strašnu rečenicu, čovjek bi rekao, smrtnu osudu Boga: »Ako N. umre, nema Boga!«

Zato je izvanredno važno i nužno da pastoralna skrb Crkve u današnjem svijetu odgaja vjernike u što dubljoj, opravdanijoj i živoj svijesti kako nas Bog uistinu voli. Jer takva je svijest istoznačnica, sinonim za vjeru u Božju Providnost. Sad bi najprikladnije bilo da ovo, što sam teoretski rekao o potrebi vjerskog odgoja i samoodgoja, osvjetlim primjerima. Već je glasoviti filozof Immanuel Kant ovako komentirao svima nama predobro poznati biser Biblije, tj. 23. psalam (O Bogu, našem dobrom pastiru) i onaj 4. stih, gdje odani pravednik pjeva Gospodu kako se ni u dolini smrti zla ne boji, jer — doslovno veli — »*Jer ti si sa mnom!*« Filozof Kant smatra ove 4 riječi najljepšim i najutješljivijim riječima što ih je ikada izgovorio ljudski jezik: »*Ti si sa mnom!*« (Na žalost, nemam izravne referencije iz Filozofovih tiskanih djela, nego sam u ovogodišnjem jednom broju više nego vjerodostojne svećeničke revije *Directorium spirituale* — Regensburg 1996. našao ovaj tekst: »Kein Geringer als KANT findet die vier schönsten und tröstlichsten Worte der menschlichen Sprache im 23: Psalm 'Du bist bei mir' (Ps 23,4).« Dakako, prema hebrejskom brojanju. I životopisi svetaca mogli bi nam pružiti brojnih primjera jake vjere u Providnost Božju, odnosno u Božju ljubav prema nama. Ali ja se danas ograničujem samo na jednog — ne uzora (*Vorbild*), nego samo na jedan primjer (*Beispiel*), a taj sam ja glavom. No, nije li to ipak nešto neskromno, preuzetno, tašto, čak oholo? Da, bilo bi to tako da nisam kod sv. Pavla našao opravdanje i poticaj. U 1Kor 11,1 piše Apostol značajnu rečenicu: »Nasljedovatelji moji budite, kao što sam i ja Kristov!« Svećenik koji Vam danas govori o vjeri u Božju ljubav prema nama ne može, na žalost, na sebe primjeniti citirane riječi. Naime, zbog apostolske službe Pavao je bio *in gratia confirmatus* (tj. posebnom milošću očuvan od teških grijeha), dok naprotiv ja moram s apostolskim Prvakom iskreno i ponizno moliti: »Gospode, izidi od mene: ja sam čovjek grešnik!« (Lk 5,8). Pa ipak, ako ne mogu biti kao Pavao uzor, mogu ipak nasljedovati njegov primjer kako to traži od Korinćana. Ali ne samo od njih, nego i od Filipljana, kojima u prvoj polovini 17. retka 3. poglavlja njima adresirane poslanice upravo ponavlja malo prije citirane riječi i onda im dodaje: »i promatrajte one koji žive po uzoru koji imate u nama« (Fil 3,17b). Drugim riječima, Apostol hoće da kršćani svojim primjerom djeluju na druge u vjeri i izgledanju Spasiteljeva drugog dolaska i definitivnog otkupljenja, oslobođenja i proslave. K tome još i jedan psihološki razlog za neskromnost i drskost da iznosim primjere iz svoga života. Poznato je da su neposredna iskustva pripovjedačeva i zanimljivija i ponajčešće uvjerljivija. Stoga ostajem pri svojoj odluci da s bezbrojnim kršćanima — laicima, svećenicima, redovnicama i redovnicima — svjedočim o svojim iskustvima vjere u Providnost, tj. Božju ljubav prema nama.

Od početaka kršćanskog monaštva, barem od 4. st., tj. od vremena sv. Bazilija, i kod nas kasnijih redovnika (pa i isusovaca — 16. st.) postoji tzv. *ratio conscientiae*, doslovno: priopćavanje savjesti. U posve neprisilnom, sasvim slobodnom i diskretnom, potpuno povjerljivom i pouzdanom razgovoru između opata, odn.

samostanskoga starješine (–ce) i pojedinih redovnika (–ca) izlaže se duhovni život potonje(ga), govori se o molitvi, o dobrim i zlim sklonostima, o duhovnoj snazi odn. slabostima (kreposti, mane) i to sa svrhom da se dotičnom redovniku (–ci) pomogne savjetom ili kako drukčije. Tako se u kontekstu današnje kozerije sjećam jedne takve „racije“ pred 15–ak godina. Moj tadanji jordanovački pater rektor — kojih 20 godina mladi moj učenik iz Dubrovnika, gdje sam mu još 1954. bio predavao grčki (p. Marko Matić) — pažljivo je pratio moj izvještaj. Samo je na kraju rekao ovo: »To mi se sviđa što ste rekli o svom uvjerenju — *Moj Bog me voli!* Ostanite samo pri tome, podržavajte te misli i bit će sve dobro!« Kad sam jednoga jutra na putu u Lašćinsku 139, gdje misim redovnicama Družbe sestara Srca Isusova, prolazio kraj naše nove crkve na Jordanovcu i, posluššan rektorovu savjetu, razmatrao one misli iz „racije“, istupivši iz sjene tornja na čistinu suprotnog pločnika, iznenada su me tople zrake tek izišlog sunca stale nježno i milo „cjelivati“. Taj doživljaj nije za mene, istina, bio neki znanstveni dokaz, ali svakako simbol, znak, jaka psihološka potvrda onoga što sam kroz cijeli život čvrsto vjerovao: *Moj Bog me voli!*

Rado sam i nadalje o temi razmatrao, jer je ona za mene neiscrpljivog sadržaja. Ali jednom me je u tom sv. poslu napao Protivnik ili Neprijatelj, kako prevode riječ *Satan* iz aramejskoga, Isusova materinskog jezika. Možda sam se rastresao, da li svojom krivnjom ili bez nje, samo zahvaljujući svojoj labilnosti, ili je to bilo osobito Božje pripuštenje, nije važno znati. Sjetio sam se iznenada (bez nekog naročitog povoda ili veze s razmatranjem) priče iz francuske čitanke + prof. dra Julija Adamovića. Premda je prohujalo blizu 60 godina od moje srednje škole, ipak mi je mašta vrlo živo prikazala papagaja Jacquota, koji je i ukućane i goste zabavljao jednom jedinom rečenicom: »*Jacquot est content!*« (znači: „Jaka je zadovoljan!“). Jednog je dana kuća planula i izgorjela. Kao što biva u takvim zgodama, ljudi su u panici bježali od vatre misleći kako da spase sebe. Jacquot je ostao zaboravljen u plamtećoj kući. No i goreći je posljednjim silama kričao: »*Jacquot est content!*«, i uginuo u neotvorenom kavezu... »Evo,« spremno upade Sotona–Neprijatelj, »evo, isto vrijedi i za tvoju formulaciju ‘*Moj Bog me voli!*’ Možeš je ponavljati do iznemoglosti, ali ona je samo obrazac subjektivne autosugestije, no sa stvarnošću nema ama baš nikakve veze.« Cinički se smijući, mirno je nastavljao: »Ti ćeš je moći deklamirati i na samom smrtnom času, no ona neće biti ništa drugo — do autosugestija!«

»O ne!« — energički sam, gotovo vičući prekinuo bezočnoga oponenta, i to na latinskom (jer on zna izvrsno taj jezik). Uzeo sam formulu skolastičkih disputacija: »*Nego paritatem!* Tvoja je usporedba sasvim promašena: po jednoj strani samo jadna, od ljudi nemilosrdno dresirana životinja, a po drugoj razuman čovjek koji godinama na temelju molitava, studija i filozofije i teologije, a osobito Svetoga Pisma (pa i vlastitog opažanja i zaključivanja) zna i vjeruje, da postoji *ho philanthrōpos Theos* = čovjekoljubivi Bog (v. Tit 3,4).« I ja sam nastavio daljnjim razglabanjem tvrdnje: »*Moj Bog me voli...* i na svjetlu i u tami, i kad mi šalje ružice sa trnjem...« Da, uvijek: i kad se čini da me zadesilo veliko zlo. Ne kaže bez razloga kršćanski narod: »Nije svako zlo — za zlo.« U tim sam se mislima sjetio

ključnog doživljaja u svom životu — točnije, čitavoga niza događaja, koji potvrđuju tezu, da Bog voli svoje i kad ih zadesi privremeno zlo. 7. studenoga 1938. bacio sam krv iz dišnih organa, a nekoliko dana kasnije liječnik je ustanovio TBC pluća. (Kaverna na desnom gornjem režnju.) Ja sam plačući molio poglavare da me ne otpuste iz Reda, jer je prošlo tek dva mjeseca od stupanja u novicijat. Za mene se tada bio zauzeo moj magister novaka + o. Ivan Kozelj, koji se ponadao da bih s vremenom mogao postati dobar isusovac. I doista je p. provincijal Franjo Jambreković opozvao svoju odluku. U proljeće 1939. morao sam se javiti na vojničku „stavnju“ Kraljevine Jugoslavije, gdje me je regrutacijska komisija liječnika proglasila sasvim nesposobnim za bilo kakvu vojnu službu. Tako se moje privremeno zlo (bolest) pretvorilo u dobro: već sam u prvoj godini II. svjetskog rata bio oslobođen od vojske. Na svome čelu nikada nisam nosio ni karadordevičke kokarde, ni jednog slova—simbola političke vlasti u ratnoj hrvatskoj državi, ni crvene petokrake u poslijeratnoj komunističkoj Jugoslaviji. Nisam morao ni ubijati ni izlagati se da me drugi ubiju — dok je na tisuće, na desetke tisuća (a možda i više) mojih vršnjaka (1919.!) palo, kako se obično veli, na polju časti. Ja sam naprotiv mogao polubolestan—poluzdrav nastaviti svoje studije, diplomirati tri fakulteta (na jednom i doktorirati), biti zaređen za svećenika i desetljećima predavati i kako—tako apostolski djelovati! Tako je cijeli moj dugi život praktična inačica one utješne pavlovske rečenice iz poslanice Rimljanima (Rim 8,28): »Bog u svemu na dobro surađuje s onima koji ga ljube, (s onima koji su odlukom njegovom pozvani).« *U svemu* — dakle ne samo u velikim i sjajnim uspjesima, nego također i u bolesti, neuspjehu, siromaštvu. Po svemu tome On nas vodi k dobru, k Najboljem! Zar nije isti Pavao napisao o raspetom Kristu da je za sve »Božja snaga i Božja mudrost« (1 Kor 1,24)? Sve u mom životu i u životu svakog čovjeka može k dobru voditi. Sve — pa i grijeh. Ako sam griješio, a jesam, sve je to po Božjoj milosti pokajanjem i sakramentalnim odrješenjem uništeno — ne postoji više, dapače potiče me da ljubim još savršenije. Na Veliku subotu, u pohvalnici vazmenoj svijeći (*Praeconium paschale*) Sveta Crkva pjeva i ovaj paradoks kršćanstva: »*O felix culpa!* O sretne li krivice, koja je zavrijedila takvog i tolikog Otkupitelja imati!« Dakle, sve — i fizička zla kao siromaštvo, bolest, i zla moralnoga reda kao sramota, neuspjeh, grijeh, sve to može Bog okrenuti na naše dobro. Zato je njemački romantički pjesnik i konvertit Clemens Brentano (1778.–1842.) (koji je bilježio „videnja“ augustinke Katarine Emmerich) prekrasno pjevao:

Triffst dich ein Schmerz, so halte still
und frage, was er von dir will.
Dein Gott und Vater schickt dir keinen,
Bloss darum, dass du solltest weinen.

Na žalost, u ovaj čas nemam inspiracije ni vremena da stihove također pjesnički (sa rimama aabb) prevedem na hrvatski. Stoga se zadovoljite siromašnom i grubom prozom: »Ako te pogodi kakva bol, smiri se i pitaj što ona s tobom namjerava. Tvoj ti Bog i Otac ne zadaje nikakve muke samo zato da moradneš

plakati.« Odonda — tj. od „disputacije sa sotonom“ — ja svako jutro na istome mjestu „sunčevih poljubaca“ ponavljam svoju omiljelu gnomu „*Moj Bog me voli*“, ali joj također priključujem i ovaj *corollarium* „disputacije“: „*pa i kad mi šalje ružice sa trnjem*“!

Predrage u Kristu sestre! Ovom primjeru — nipošto uzoru! — mogao bih ja, i svaki čovjek koji se iole razumije u povijest Crkve i njenih svetaca i pobožnih ljudi, dodati i bezbroj drugih primjera, ali to u ovaj čas doista nije nužno. Time prelazim na parenetički, pobudni dio, a taj neka bude sasvim kratak. Potičem Vas da i Vi nastavite praktičnom vjerom u Providnost Božju, da s vjerom i ljubavlju prihvaćate sve, ama baš sve što Vam Bog preko stvorova, Vaše okoline, radnih drugova, događaja, nesnosnih meteoroloških promjena, bolesti itd. šalje. Da znate i da hoćete na sve što Vas u danom času očekuje, naročito na bilo koji oblik križa, reći: „Blagoslovljen da si, Gospode, i za ovaj križ (ili, najčešće, križić) s kojim mi daješ šansu da te više volim i da se tako posvetim!“ Odnosno, kad ste se duljom i češćom, svagdanjom praksom već navikli na ovakav svoj odgovor, onda ga možete u buduće pretvoriti u najkraću formulu: „Blagoslivam te, Gospode!“ Ako se bude radilo o kojoj većoj, težoj kušnji, onda u duhu stanite, smirite se, udahnite i polako i sasvim svjesno i predano ponovite: „Blagoslovljen da si, Gospode!“ Tako ćete stalno sve više rasti u pouzdanju, vedrini, optimizmu i ljubavi bogodjetinjstva.

U tom svetom predanju i dosmrtnoj vježbi želim Vam i od Boga molim ustrajnosti i uspjeha. Amen.

PS. Da me ne bi tko, čitajući ili slušajući ovu kozeriju, smatrao malo naivnim, praznovjernim, „konzervativnim“ teologom itd. zato što sam govorio o razgovoru, raspravljanju sa satanom=protivnikom, neprijateljem, moram se dopuniti. Ja nisam imao nikakvih „videnja“ niti „slušanja“, nego sam dao samo književni oblik personificiranja stanovitih ideja i sudova koji su se protiv moje volje javili u umu, kao negacija sigurne vjere u Božju ljubav prema meni. Prema učenju najuglednijih teologa, sotona nema moći da izravno djeluje u našu dušu, sileći nas protiv naše volje na određene, osobito grešne sudove, ali može sugerirati premise iz kojih bi onda sam zaključak ipak pripadao „napastovanom“ čovjeku.

Ali time što tvrdim da nisam ni vidio ni čuo „Nečastivoga“, „Crnog“, „Rogonju“, „Krampusa“... ne želim nipošto poreći da s evanđeljem i Crkvom vjerujem u opstojnost palih anđela i njihovu rabotu protiv Boga i svega što je Božje, naročito njegovih izabranika. Papa Pavao VI. smatrao je potrebnim da u jednom javnom govoru odbaci tobožnju „demistifikaciju naprednih“ kršćana glede zlog demona, točnije palog anđela. »Najveći je uspjeh sotone da potakne ljude da ne vjeruju u njegovu egzistenciju.« Ne mogu u ovaj čas reći koje je to godine i datuma Pavao VI. govorio, ali može se naći u *Acta Apostolicae Sedis* ili *L'osservatore romano* u rubrici javnih govora Papinih, mislim, srijedom. Ali možete meni vjerovati, koji sam taj govor čitao. Isto tako KKC (= *Katekizam Katoličke Crkve*) govori barem na 11 mjesta o toj temi. Tako npr., tumačeći posljednju prošnju ON (*Molitve Gospodnje*) »Nego izbavi nas od Zla«, KKC u br. 2851. doslovno uči:

»U ovoj molbi, Zlo nije apstrakcija nego označava osobu, Sotonu, Zloga, anđela koji se protivi Bogu. Đavao (*dia-bolos*: onaj koji se isprečuje) jest onaj koji ‘hoće spriječiti’ Božji naum i njegovo ‘djelo spasenja’ ostvareno u Kristu.«

Zg. 26. XI. 1996.
 Velečani i dragi oče, P. X.!

Imam predosjećaj, da neću dugo živjeti; premda takvi osjećaji znadu i varati. Prilažem svoj tekst za koji vas molim da ga *posmrtno* uvrstite u OŽ. Ne umišljam si ni najmanje, da bi on ni izdaleka mogao ličiti na one posmrtno tekstone + o. Kozelja, ipak mislim da bi mogao biti i za koju iskušavanu dušu od koristi. Ali, ako budem živio do svoje 80-e = 1999. god., onda ga možete uvrstiti *me vivente*. Kad umrem, pomolite se za moju crnu dušu. Hvala vam, P. B.

Slika 1. Tekst s poledine razglednice
 Photo 1. Text from the back of postcard

Slika 2. Tekst razglednice
 Photo 2. Text of the postcard

Prijepis teksta s poledine razglednice:

Zg. 26. XI. 1996.

Velečani i dragi oče P. X.!

Imam predosjećaj da neću dugo živjeti, premda takvi osjećaji znadu i varati. Prilažem svoj tekst za koji vas molim da ga *posmrtno* uvrstite u OŽ. Ne umišljam si ni najmanje da bio on ni izdaleka mogao ličiti na one posmrtno tekstone + o. Kozelja, ipak mislim da bi mogao biti i za koju iskušavanu dušu od koristi. Ali, ako budem živio do svoje 80-e = 1999. god., onda ga možete uvrstiti *me vivente*. Kad umrem, pomolite se za moju crnu dušu. Hvala vam, P. B.